

(باسى 1 - بەتتە)

گازمون ۋىنى مەن تاماشا دا تەبىندى ورسى انتوشكا ۋېيى؛ وىناقى دا دۇماندى قول بارابان ۋۇنى ۇيغۇر ۇلتى ۋماشىرابنىڭ شىمىلدىمىن اشتى؛ قازاق ۇلتىنىڭ «قارا جورعا» مۇزىكاسى ورنىدا۔ لىپ، ادامدار شاتنانا بىگە باستى... 10 – ايدىڭ 5 – كۇنى شاۋەشەك قالاسىندا جەىرگىلىكتى ورسى جىگىت گو پىڭ مەن ۇرىمجىلىك حانزۇ بويجەتكەن ۇنانىڭ ۇيلەنۇ تويى ۋار ۇلتتىڭ ۋان – ۋېي وينىند۔ نىڭ ۇلكەن سانخاسنا اينالدى.

”ېزىدىڭ نارباغاتايداعى وسى ۇيلەنۇ تويىد۔ مەز مەن قاتناىسپ جۇرگەن باسقا جەردەگى تويد۔ الاردان وزگەشە بولدى. تويعا كەلگەن تۇىس – تۇعان، دوس – جارانداردىڭ اراسىندا حانزۇ ۇلتى، ورسى ۇلتى، ۇيغۇر ۇلتى، قازاق ۇلتى، موڭغۇل ۇلتى، ۇويىزۇ ۇلتى، تاغى دامۇر ۇلتى، تاتار ۇلتى، سىبە ۇلتى بار... كوپشىلك ۋداستۇرلى ۇلتتىق اند۔ دەردى ايىتىپ، كوڭىلدى ۇلتتىق بىلەردى بىيلەدى، اسابا دا بىرنەشە ۋتۇرلى ۋتىلدى ىلھا – كەزەك قول۔ دانىپ توي جۇرگزدى. سول ۋبىر دۇماندى كۇي مەنى ۋتۇس كورگەندەي سەزمىگە بولەدى“. كۇنى بۇگىنگە دەيىن ۇ نا توي تۇرالى ايتا قالسا، ۋەلد۔ گىسىندەي قاتتى تەبىرەنەدى.

تارباغاتايلىقتار باىس قوسۇغا قۇشتارلىمبەن اتى شىققان. ولاردىڭ باىس قوسۇ سەبەپتەرى وتە كوپ: مەيلى كوكتەم مەرەكەسى، دۇان – ۇ مەرە۔ كەسى، جۇڭچيۇ مەرەكەسى بولسىن، الدە وراززا ايت، قۇربان ايت، نادام مەرەكەسى، باتىسقا كوشۇ مەرەكەسى، وچىبەي مەرەكەسى، سابان مەرەكەسى بولسىن... بارلىعى تارباغاتايلىقتاردىڭ قۇانىشىپەن باىس قوساتىن جاقسى كۇندەرى. اسىرەسە، كوپ ۇلتتان قۇرالغان ۇلكەن شاڭىرقاقتا مەرەكە – مەيىرام سايبىن ۋار ۇلت تۇىس – تۇعان، دوس – جاران ۋساندى كىىنىپ، ۋان ايىتىپ، ۋېي بىيلەيدى. ”تارباغاتاي ايماعى تارىختان بەرى ۋار ۇلت ۋوزارا كىرىكپەلى قونىستانغان مەكەن“، – دەدى تارباغاتاي ايماقىقق پارىتبا تارىخى كەڭسەسىنىڭ بۇرىنقى مەڭگەرۇشىسى لىن ماۋكۇي.

لىن ماۋكۇي تارباغاتايدىڭ جەىرگىلىكتى شە۔ جىرە قىزمەتىمەن باستان – اياق شۇعىلدانىپ كەلە۔ دى. ول مىسال كەلتىرىپ بلایي دەدى: جەىر اتتا۔ رى — گۇمانىتارتلىق ىنفورماتسىانىڭ قالىدىى، ادامزات قىمىلىنىڭ ايعاعى. تارباغاتايدا حانزۇ تىلىندە قويىل۔ مان كوپتەگەن جەىر اتى بار، مىسالى، ساۋان، يۇيمىن؛ موڭغۇل تىلىندە قويىلعان كوپتەگەن جەىر اتى بار، مىسالى، قوستولاغاي، شاعانتوغاي؛ ۇيغۇر تىلىندەگى جەىر اتى بار، مىسالى، قاراۋدوڭ؛ قازاق تىلىندەگى جەىر اتى بار، مىسالى، بوزداق، ويجايلاۋ؛ داعۇر تىلىندەگى جەىر اتى بار، مىسالى، اشلى؛ تاغى موڭغۇل – حانزۇ تىلىمەن بىرىكتىرىلگەن تار۔ باعاتاي سۇبجيىچچىڭ (قىسقاشا شاۋەشەك دەلىسە۔ دى) بار. ەكى ۋتۇرلى تىلدە اتالانن جەىر سارتاۋ (موڭغۇل تىلىندە)، ساۋىر تاۋى (قازاق تىلىندە) بار.

لىن ماۋكۇي تانىستىرىپ بلایي دەدى: جاڭا جۇڭگو قۇربلۇدان ىلگەرى تارباغاتاي ايماعىنىڭ شالغاي مال شارۋاشلىق وڭىرلىرىندە كوپتەگەن كىلەڭ ۋبىر ۇلت (قازاق ۇلتى) شوغرلى قونىستاند۔ مان مال شارۋاشلىق قىستاق – اثرەتتەر بولعان. جاڭا جۇڭگو قۇربلغاننان كەيىن، كوپ ۋتۇرلى قو۔ عامدىق، ەكونوميكالىق رەفورما وزگەرىستەرى ار۔ قىلى تۇتاس ايماقتاغى ۋار ۇلت ەڭبەكشىلەرى تۇگەل ۇيىمىداسىپ، مەملەكەت باسقارۇندىناى نەمە۔ سە كوللەكتىۋ ورنىدارعا كىردى، جەكە وتباسىنىڭ ۋوندىرسى، تۇرمىس جاعدايى جويىلدى، ۋار ۇلت بۇقاراسى تۇگەلدەي كوللەكتىۋتەنگەن ۋوندىرسى، تۇرمىس جانە قىزمەت بارىسىنا توعىستى، قونىستانۇ ورتاسى، قىزمەت، ۋندىرسى ورنىدارى تۇگەلدەي توغىسقان ۋوزارا كىرىكپەلى فورماعا اينالدى.

ۋوربىلجىن اۋدانى ۋوربىلجىن قالاشىعى تا۔ سىرقاي قىستاعىنىڭ يۇيلىۇ كوشەسى، قىستاعى جايد۔ ماشۋاق كۇن نۇرىندا 4 قارت قارتا ويناپ وتىر، بىرەۋى ۇويىزۇ ۇلتىنىڭ اق كەپەشنى كىيگەن، بىرە۔ ۋى ۇيغۇر ۇلتىنىڭ دوپپياسىن كىيگەن، بىرەۋى كەپكى كىيگەن، تاغى بىرەۋى جاللاڭجاس، ۇستىنە كاستيۇم كىيگەن. بۇعان تاماشالاپ تۇرغان ورتا جاستاعىلار مەن جاستاردى قوسقاندا، ۇستەلدىڭ ال۔ دىندا 8 – 9 ادام قورالاي وتىر. كوپشىلىك ۋبىر جاعىنان ۋادىس – امال ايىتىپ، ۋبىر جاعىنان اڭگىمە دۇكەننىن قۇرىپ، مەملەكەتتە ۋبىر تۇتاس قولدانىلار تىن تىلدە، ۇيغۇر تىلىندە، قازاق تىلىندە كەزەك –

جاراسىمدى كورىكتى مەكەن، وتباسى - وتان ۇلى سۇيسپەنشىلگى

كەزەك جەتىك سويلەشۋدە، تايبەي ۋارى شىنايى، ەشقانداي ەرسىلىك جوق.

تارباغاتايدا بۇل وتە قالىپتى ۋسى.

كەڭ كۆلەمدى ۋوزارا كىرىكپەلى قونىستانۇ، قىزمەت، تۇرمىس بارىسىنداعى تەرەڭدەي ارالاسۇ، توسعسۇ تارباغاتايلىقتاردىڭ بالا كەىزمەن تايبەي تۇردە ۋبىر – بىرىنەن ۋىتىل ۇيرەنۇئەنە مۇمكىندىك جاسادى، كوپ ۇلت تىلىندە سويلەي الاتىن ادامدار بارلىق جەردەن تابىلادى.
”قوعامنىڭ دامۇىنا بايلىانستى ۋتۇرلى جاڭا اتاۋلار بارغان سايبىن كوبيبەۋدە. تارباغاتاي ايماعىد۔ دا باسقالاردىڭ اڭگىمەسىن تىغىداغان كەىزىڭىزدە، كوپتەگەن ادانمىڭ ۋتىلدى ۇزدىكىسىز ۋوستىرىپ، مەملەكەتتە ۋبىر تۇتاس قولدانىلانن تىلدە، ۇيغۇر تىلىندە، قازاق تىلىندە، موڭغۇل تىلىندە... قايسى– سى قولايلى بولسا، سول تىلدە سويلەيتىندىگىن بايد– قايسىز“. تارباغاتاي ايماقىتقى پارتكوم اقپارات ورتا۔ لىعى، اكىمشىلك مەكەمەسى اقپارات كەڭسەسىنىڭ مەڭگەرۇشىسى لۇ ۋىزى ورسى ۇلتىنان، موڭ۔ ھۇلدان كەلىنشەك العان. ول بلایي دەدى: ”تاربا۔ عاتايلىقتار باسقا جەىرگە بارسا، شەتىنەن ’اۋدارماشى‘ بولپ كەتەدى“.

رۇحاني كوركەمدىگى: ادامنىڭ ار – نامىسى مەن قۇنى كورنەكتىلەنگەن

”ۋسان – ساۋلەت“ — بۇل كوپتەگەن سىرتتان كەلگەندەردىڭ تارباغاتايلىقتار جونىدەگى ەڭ العاشقى اسەرى.

تارباغاتايدا مەرەكە كوپ بولادى. ۋتۇرلى مەرەكە – مەيىرامدا ۋار ۇلتىتان قۇرالغان تۇىس – تۇعان، دوس – جاران ۋساندى كىىنىپ جۇرەدى. تارباغاتاي ايماقىقق پارتكوم بىرلىكساپ ۋبولىمنىڭ ورنىنباسار باىستەيى، ايماقىتقى ۇلت، ۋدىن سستەرى مەكەمەسىنىڭ باىستەيى دۇڭ دىچۇان بلایي دەدى: ”مەيلى قالا بولسىن، الدە اۋىل – قىستاق بولسىن، تارباغاتايلىقتاردىڭ باىس قوسۇغا قاتناىسۇى سالت – ساناعا تولى. ەرلەر جاڭا كىيم كىيەدى، جاستارى كاستيۇم كىيپ، گالىستۇك تاغۇدى ۇنانادى؛ ايەلدەر بەىزەنىپ، القا – مونشاقتارىن تامىپ، ادەمى كىيەدە۔ رىن كىيگەننەن سولگ سىرتقا شىعادى. بۇل تارباغا۔ تاي ايماعىندا وتە جايلاىساقان ادەت، سونداي – اق وىزندىك ەرەكشەلىككە يە مادەنيەت كورىنىسى“.

”قاميا تولى استىق بولسا، ادەت – غۇرىپقا ۋمان بەرىلدى، كىيەر كىيم، شەىر اس مول بولسا، ار – نامىستى اڭىعارادى“. تارباغاتايدىڭ جەىرى كەڭ، بايلىعى مول، شىينجياڭنىڭ استىق قامباسى، ەت قامباسى، ماي كۇبىسى، قانت كۇبىسى دەگەن اتى بار. ادامداردىڭ تۇرمىسى قام – قايسىسىز، ۋار ۇلت حالقى نىنتىماقتى، تاقتۇ – ۋتاتتى بولپ، زانتىق جاققان توغايۇمەن بىرگە، رۇحاني جاققان توغايۇ۔ دى جۇزەگە اسىردى.

تارباغاتايلىقتار رۇحاني جاققان تولىسقان، بۇل اشىق، سىيسىمدى، جازاسىمدى قاتتار ۋومىر ۋسۇرۇ، وقۇ – اعارتۇعا ۋمان بەرۇ، ەر – ايەل تەڭ۔ دىگى، ادىلەت پەن ھۇددە تەڭدىگى سىياقتى كوپ جاققان ناقتى بەيىنلەنەدى. مىسالى، ەر – ايەلدەر– دىڭ ۇيلەنۇ جانە ماحاببات جاعىندا تارباغاتايداعى جىگىتتەر مەن قىىزدار ماحابباتتى الدىڭعى ورىنغا قويادى، قارسى جاقىنىڭ قايسى ۇلت ەكەنىن استە ويلاىستىرمايدى. ماحابباتى جازاسسا، ۇيلەنۇلەرىنە بولادى، ەكى جاقىنىڭ اۋىلەتىندەگىلەر دە قولدايدى. تارباغاتايدىڭ شەكارا وڭىرگە ورنالاسقان۔ مەن، ۋسى جۇىزندە، تايباۋ زامانىى جۇڭگونىڭ شىينجياڭىندا، اۋەلى، باتىس سولتۇستىك وڭىردە سىرتقا ەڭ ەرتە ەسىك اشقان، قازان توڭخەرىسد۔ نىڭ قىپالىنا ەڭ ەرتە ۇشىراغان، قىىزدار مەكتەبىن ەڭ ەرتە اشپى، ەر – ايەل تەڭدىگىن دارپىتەگەن، كاسپىتىك – تەحنىكالىق وقۇ – اعارتۇ مەن علمىم – تەحنىكالىق وقۇ – اعارتۇدى ەڭ ەرتە باستاعان ۋوڭىر ەكەندىگىن كوپ جۇرت بلە بەرمەيدى.

شار روسىيا داۋىرىندە سەمەيدەن (قازىر قازاقىستانعا قارايدى) ۇرىمجىگە دەيىنگى ماڭغىزدى حالقارالىق وتكەلدە تارباغاتاي، ۋموزسىز، باىسپ وتەتىن جەىر بولغان ۋارى جۇڭگونىڭ شىينجياڭنىىڭ شەتەلدەرەمەن بارسى – كەلىس جاساۋداعى ورتالىق تۇيىنىنە اينالغان.

”روسىيا قازان توڭىكەرىسى تۇىلغاننان كەيىن، نارباغاتاي ايماعىنداعى العاباسار جاستار، جوعارى جىكتەگى اشىق ويلى قايراتكەرلەر جاڭا وركەنىەت فورماتىياسىنا ارالاسىپ، ەڭ الدىمەن وقۇ – اعارتۇ سستەرىنە وزگەرىس ەنگىزدى. وسە۔ دان كەيىن ونەركاسپ، اۋىل شارۋاشلىق ۋوندىد۔ رىسى ۇزدىكىسىز العا باىسپ، ساۋدا سستەرى كۇن سايبىن گۇلدەنىپ، جۇڭخۇانىڭ تاڭداۋلى ۋداستۇرلى مادەنيەتىن نەگىز ەتكەن مادەنيەتتىڭ توسعسۇ اياق السى جەدەلدەپ، اشىق، سىيسىمدى، تەپە – تەڭ، تاقتۇ – ۋتاتتى بولۇ سىياقتى ۇستانىم تارالدى جانە قولداۋعا يە بولدى“، – دەدى لىن ماۋكۇي.

تارىخى ماىتەريالداردا ەستەلىككە نىئۇنىشا، تارباغاتاي ايماعىنىڭ جاڭاشا وقىتۇنىڭ توركىنى ەڭ العاش 1906 – جىلى تاتار مۇعالىمى ۋشايىچىنىڭ تولى اۋدانىندا جاڭاشا مەكتەپ اشۇنان باىستالغان. 1910 – جىلدان باىستاپ تاتار ساۋداگەرلىرى اشقان جاڭاشا مەكتەپتەر ۇزدىكىسىز كوبەيگەن. بۇل مەك۔ ەپتەپتەر حانزۇ ۋتىلى، تاتار ۋتىلى سىياقتى ۋار ۇلت تىلىندە وقتۇ جۇرگىزگەن، سونداي – اق ماتەماتي۔ كا، فىزىكا، جىميا، جاعرايا، بۇعالتىرلىق سىياقتى ۋتۇرلى ساباقتاردى اشقان، وقۇشلار حانزۇ، قازاق، ۇيغۇر، تاتار، ۇويىزۇ، موڭغۇل سىياقتى ۇلت۔ تاردان قۇرالغان.

جاڭاشا وقۇ – اعارتۇدىڭ گۇلدەنۇى تارباغا۔ تايلىقتاردىڭ وسى زامانىى مادەنيەتتى ۇيرەنۇىن نەگىزگى اعمىعا اينالدىردى. سول كەىزدە قازان توڭىكەرىسىنىڭ نىقالمەن روسىياعا بارىپ ساۋدا سستەپتىن تۇرپاندىق ۇيغۇر ساۋداگەر ماحسۇت تاتار ايەل مۇعالىمى گۇلاندام حايبايلينا ەرىلى – زا۔ يىپتىلاردى قامىتئعان 5 مۇعالىمدى تۇرپاندا جاڭاشا مەكتەپ اشۇعا ۇسىنىس ەتتى، الايدا جەىرگىلىكتى فەودال كۇشتەردىڭ كەدەرگىسىنە ۇشىرادى. 1924 – جىلى گۇلاندام حايبايلينا كۇيبەۋى ناۋقاستان قايتىس بولغاننان كەيىن، جاس بالاسىن ەرتىپ شا۔ ۋەشەككە كەلپ، گۇلانداميا مەكتەبىن اشپى، وقۇ جاسىنداى ۋار ۇلت قىز بالالاردى وقۇعا قايلدايد۔ دى. بۇل شىينجياڭداعى تۇڭغەش قىىزدار كاسپىتىك مەكتەبى ەدى.

مەكتەپ وسى زامانىى مادەنيەت ساباعىن وتۇدەن سىرت، كەستە تىگۇ، تىگىشىلىك جانە تو۔ قىماشلىق تەحنىكاسىن دا ۇيرەتىپ، تارباغاتايداعى ۋار ۇلت بۇقاراسنىڭ نازارىن اۋاداردى جانە قولدا۔ ۇىنا يە بولدى.

1928 – جىلى 2 – ايدا گۇلاندام حايبايلينا ۋوزى جيعان – تەرگەن جالپى 3000 ۋىكارى تۇراتىن شىينجياڭ اقشاسمەن جەىر ساتىپ الپى، مەكتەپ سالدردى، مۇنان حاىباردار بولغان تارباغاتايلىقتار جابال جىلۇ اتادى. 9 – ايدا مۇعالىم سانى 9عا جەتىكەن جاڭا مەكتەپ قۇرىلدى جانە وقۇشى قابىل۔ دادى، 200دەن استام قىز بالا وقۇعا ۋتوستى؛ 1930– جىلى مۇعالىم 20دان، قىز وقۇشى 300دەن استى. 1934 – جىلى شىينجياڭ ولكەلىك وقۇ – اعارتۇ مەڭ۔ گەرەمىسى گۇلانداميا مەكتەبىن ۇكەمەت باسقارۇنىدا۔ ى مەكتەپكە وزگەرتىپ، اتىن ”تارباغاتاي ايماقىتقى 1 – قىىزدار مەكتەبى“ دەپ وزگەرتۇدى ۇيعاردى، گۇلاندام حايبايلينا جانە دە مەكتەپ باىستەيى بولدى. العاباسار قايراتكەرلەردىڭ قولداۋىندا، بۇل مەكتەپ شاۋەشەك قالاسىندا 5 قىىزدار بولىمىشە مەكتەبىن قۇردى.

تارباغاتايدا 100 جىلدىك الدىنان باىستاپ جۇ۔ يەلى تارىبە العان قىىزدار وقۇ تاۋىسقانتان كەيىن جاقسى كاسپىتىڭ تىزگىنىن ۇىستاپ، سونمەن ەكو۔ نوميكالىق ورىنغا يە بولغان، وسى ارقىلى وزەرد۔ نىڭ قوعامدىق ورىنىن، وتباسى ورىنىن بارنىشا جو۔ عارىللاقتان. بۇگىنگى تاڭدا، نارباغاتاي ايماعىنىڭ قالا – اۋىلدارىنداعى ايەلدەر ۋتۇرلى باىس قوسۇلار۔ دىڭ باس كەيىپكەرىنە اينالدى. ولار ۋساندى كىىم۔ ەندى، جاسانادى، ازىلدەسىپ جۇرەدى، وسىلايشا ەكونوميكا جاعىندا، ساللاۋات جاعىندا، ادامگەرشە۔ لىك جاعىندا دەرىبەستىكتى تولق ايلگەلدى.

”جاڭاشا وقۇ – اعارتۇ مەن قىىزدار مەكتەبىنىڭ قۇرلىۇى تارباغاتايلىقتاردىڭ كوزقاراسىنا، ارەكەتىنە وراسان زور نىقال جاسادى، مادەنيەت پەن حالق۔ تىق سالت – سانادا دا وزگەرىس تۇىلدى. ادامدار زاپىرلى تۇرمىسقا نازار اۋدارىپ، وسى زامانىى مادەنيەت بلىمىدەرىن ۇيرەنىپ، داۋىرمەن بىرگە العا

باىسپ، يدەياسى اشلىدى“، – دەدى لىن ماۋكۇي.

وسى زامانىى وركەنىەتتىڭ ۋبىر ۇلكەن ولىشە۔ ھى — ادامنىڭ ار – نامىسى مەن قۇنىنا قۇرمەت ەتۇ. شاۋەشەك قالاسىنىڭ تۇرىنى راناكۇل مامەت پەن كۇيبەۋى ”بالا اۋدان باز كەشكەندەر“ بولپى، ۇيلەنگەننەن كەيىن دە بالاللى بولمادى، بۇعان ەكى جاقىنىڭ اتا – اناسى رەنىش بلىدەرمە۔ دى. راناكۇل مامەت بلایي دەدى: ”اكە – شەشە۔ مەز اشىق ويلى ادامدار، ۋبىىزدى ابدەن تۇسىنە۔ دى، ۋبىىزدى تەك جاقسى تۇرمىس كەشىرسە بولدى دەپ قارايدى. تارباغاتايلىقتار سىيسىمدى رۇحقا يە، باسقالاردىڭ تۇرمىس تالعالى مەن ار – نامىسىنا قۇرمەت ەتەدى. مىنە بۇل نارباغاتايدىڭ ماعان ەڭ ۇنايتىن تۇسى“.

تارباغاتايلىقتار بۇدان بۇرىنقى كىيەر كىيمى، شەىر اس، جاتىن ورىن، ۋجۇرىس – تۇرىستا كە۔ ڭەستىك رەسەي مادەنيەتىنىڭ نىقالىنا ۋبىرشاما زور دارەجەدە ۇشىراغان — بۇل ارا شىينجياڭداعى تانىسا ۋبىيىن ەڭ ەرتە بىلەگەن جەر، سونداي – اق شىنج۔ يياڭداعى تۇتاس كوپلەك ەڭ ەرتە ھودا بولغان جەر — الايدا ولاردىڭ كوڭىلىنە جۇڭخۇا مادەنيەتى تامىر تارتقان. بۇل ارادا ادامدار ۇلتىسنا قاراماي، قولى بوساي قالسا ماچياڭ وينايدى، جۇڭچيۇ مە۔ رەكەسىنىڭ الدىندا ايكۇلىشە جاسايدى، كوكتەم مە۔ رەكەسىندە ۋوزارا شاعانىشلايدى، جەىرگىلىكتى جازۇشى لىۇ لىياڭچىڭنىڭ كىتابىن وقۇدى ۇناتا۔ دى... يۇيلىۇ كوشەسىندەگى ۋبىر وتباسى قارجى قوسقان تورىتكىل اۋلا اسحاناسى جۇقى ارادا تىجارات باىستايدى، كۇيبەۋى وزبەك ۇلتىنان، ايەلى ۇيغۇر ۇلتىنان. اسحانانىڭ وڭاشا بولەلەرنىڭ اتى 333، 666، 888، ايەل قوجايىن؛ بۇل ”جاقسىلىقتىڭ نىشانى“، – دەدى.

حالقارالىق ارنا ورتالىعى رەتىندە، نارباغاتاي ايماعىنداعى قالالاردىڭ گۇلدەنىپ – كوركەيكەىننە كوپ ۋاقت بولدى، قازىر ساۋدا وركەنىەتى ستىلى دە اۋىل – قىستاققارعا جەتتى. يۇيلىۇ كوشەسى قالا مەن اۋىلدىڭ تۇبىلىسكەن جەرىنە ورنالماىقان، سا۔ ياحات كورىنىس ۋتۇيىنىن قۇرۇدى جوسپارلاپ وتىر، قىستاق ”ەكى كويميەتىنىڭ“ كومەگىندە، 56 جاستاعى قازاق اپاي باقت سەينىتقازى ۋوز ۋيىد۔ نىڭ شاعىن اۋلاسىن شايشاناعا وزگەرتتى. سامسا 3 يۇان، ۋبىر تالەڭگە باۋىرساق 2 يۇان، ۋبىر شاۋگىم اق شاي 1۵ يۇان، ساۋداسى نەداۋىر كۇسەت. ۋبىىراق ول كوپ اقشا تابۇعا قىىزنىقايدى، ۋوزىنىڭ ايتۇنىشا، تۇرمىستارى دا جامان ەمەس، مۇنداعى شەشۇشى ۋتۇيىن قوناققارعا ەڭ ناغىز قا۔ زاقى اق شايدىڭ ۋدامىن تانتقىزۇ، قازاق ۇلتىنىڭ نىقالاس – پەيىلىن سەىزىندىرۇ بولپى تابىلادى، وسى دا جەتىكلىكتى ەكەن.

باقت سەينىتقازىنىڭ مۇنداي قاناعاتشىلدىعى سىياقتى كوڭىل كۇي تارباغاتاي ايماعىندا وتە كوپ كەىزىگەدى. تارباغاتايلىقتار ساۋدا وركەنىەتىمەن قا۔ ۇشىقانمەن، اقشا تابۇدى ۋبىرىنىشى ورىنغا قويما۔ دى، ەڭ ۋمان بەرەتىن شارۋاسى: رۇختىڭ قۇنىن زانتىق ماىتەريالەمەن سولعىنداتپ الماۋ. بلايشا ايتقاندا، ولار زانتىق بايللققا ۋمان بەرەدى، ال رۇحاني بايللققا ونان بەتەر ۋمان بەرەدى.

مىنە بۇل — جۇڭخۇانىڭ تاڭداۋلى ۋداستۇر– لى مادەنيەتىندەگى ”قالىستىق“ جولى، باقت سەينىتقازى قايناتقان اق شاي سىياقتى، تۇىزى، ۋسۇ– تى، شايى كوپ تە، از دا مەمس، ەdal باىىندا بول– ھانى سىياقتى.

قايرىمىدى جان جۇرتقا مەيىربان: ادەبى سەزىنۇ قاجەتسىز جالپىلىق بولمىس

تارباغاتايدىڭ تۇكىپر – تۇكىپىرىنەن ”سۇيسپەن– شىلىكتى“ سەىزىنەسىز.

ەمىل وزەنىنىڭ جاعاسىندا تۇراتىن ۇيغۇر اعاي ۋىليار ۴الى 2008 – جىلى قىستا ەمىل وزەنىنە 2 اققۇ كەلىپ قونعانن بايقايدى، ول وسىدان باىستاپ سىيىرىپادان كەلگەن وسى ”قوناققارعا“ قا۔ رايلاىسۇدى مىندەتىنە لىپ، جىل سايبىن اققۇ اۋلەتت۔ نىڭ بارغان سايبىن كوبيگەندىگىن ۋوز كوزىمەن كورەتىن بولدى. ۋار جىلى قىستا ول ۋوزى اقشا شىعارىپ ۋبىر توننا جۇگەرى ساتىپ الپ اققۇلارعا بەرەدى. بۇگىنگى تاڭدا ول جۇڭگو جابايى حايۋا۔

ناتتاردى قورعاۋ قوعامىنىڭ ەرىكتىسى. وعان بلە۔ سىپ اققۇدى قورعايتىندار بارغان سايبىن كوبيبەي، اتاعى لسىقا تارادى، ۋتىپتى، ساقشى بولىمىشەسى جارالانغان جابايى قۇستاردى دا وعان جەتىكىزىپ بەرەتىن بولدى. قازىر ونىڭ ۇيىندە جارالانغان ۋبىر جابايى ۇيرەك بار. ول جارالى جابايى ۇيرەككە سەرىك رەتىندە تاغى ۋبىر ۇرعاشى ۇيرەك ساتىپ الپ كەلپ، قوسىپ قويادى، ول كۇلىپ: ”جاراقاتتى ماحابباتپەن ەدەدۇ دەگەن وسى“، – دەدى.

ۋىليار ۋاليدىڭ جاسى 50دەن اسىپ، ناعاشى اتا اتاندى. ونىڭ جۇبايىمەن سۇيسپەنشىلىگى وتە جاقسى، ەكەۋى وتە ناتۇ – ۋتاتتى وتەدى. ول ۇنەمى بلایي دەيدى: ەمىندە 2 اققۇ بار، ۋبىرى، ەمىل وزە۔ نىندەگى اققۇ، ەندى ۋبىرى، ايەلىم ايگۇل مامەت.

يۇيلىۇ كوشەسىندە ۋئورت ۇرپاق بويى كورشى وتىرعان ەكى ۋيىلى جاننىڭ دوستىمىن جۇرتنىڭ ۋبارى بلەدى. يىىل ۶2 جاستاعى حانزۇ تۇرىمىن لىن جۇڭدۇڭ ”شىنجياڭدىق ۋبىرىنىشى ۇرپاق“. ونىڭ اكەسى لىن مېڭ – ن الدىڭعى عا۔ سىردىڭ 60 – جىلدارىنىڭ باىسىندا تىارباغاتايعا كەلپ، يۇيلىۇ كوشەسىنە زرگە تەپكەن. ونمەن ەرسلى – قارسىلى وتىرعان ۇيغۇر قىستاق باىستەيى وسمان سىستان ات ارىتىپ كەلگەن وسى حانزۇ با۔ ۋىرلاسنا ەرەكىشە قارايلاسىپ، ەكى وتباسى ۋوزارا كوهەكتەستىن بولدى. لىن جۇڭدۇڭ بالا كەىزمەن – اق وسپاننىڭ ۇلى قۇرلۇش وسپانمەن بىرگە ويناپ ۋوسپ، تۇعان عاا – باۋىر قۇساپ كەتكەن. 1993 – جىلى لىن جۇڭدۇڭنىڭ ايەلى تاڭ سۇيۇن كولىك اپاتىنا ۇشىراپ، ۋش اي بويى توسەك تارتىپ جاتىپ قالادى. لىن جۇڭدۇڭنىڭ سول كەىزدە قىىز۔ ەنتى قارايلاسى بولغاندىقتان، ايەلىنە قارايلاىسۇعا شاراسىز قالپ، قاتتى ابىرچيدى، سوندا قۇرلۇش وس۔ مانىنىڭ ايەلى ۋادالات مامۇت كەلپ كومەكتەسىپ، ۋبىر كۇنىگى ۋش ۇاق تاماقتى توسەگىنىڭ الدىنا دەيىن اپارىپ بەردەدى. قازىر ەكەۋىنىڭ نەمەرەلە۔

رى دە بىرگە وقيدى ۋارى جاقسى دوستار. ولار ۋبىر – ۋبىرىنىڭ ۇيىنە بارا قالسا بولدى، اسىر سالا ويناپ، ۋيۇيدىڭ قورىس – قوپاسىن شىعارىپ، قۇددى ۋوز ۇيىندە جۇرگەندەي بولادى.

1988 – جىلدان باىستاپ لىن جۇڭدۇڭ مەن

قۇرلۇش وسپان سەلبەسىپ سىير، قوي ەتىن مانەر–

لەۋ ساۋداسىن باىستايدى. لىن جۇڭدۇڭنىڭ ساۋدا

ىستەۋ قابىلەتى بار، قۇرلۇش وسپان اتا – باباس۔

نان جالغاسقان ەت سۇرلەۋ ونەرىن يگەرگەن. ەكە۔

ۋى سەلبەسىسە، ساۋدانىڭ كۇسەت بولاتىنى

داۋسىز. ادامدى قايران قالدبراتنى سەلبەستىك ور–

ناتقان 20 نەشە جىلدان بەرى، ۋۇرتسى لىن جۇڭدۇڭ

ۋبىر ۋوزى عانا ەسەپ جاساپ كەلدەدى. جىل سو۔

ڭىندا اقشا بولسكىدەندە، ەكى وتباسى ارانىسندا ەشقا۔

شان تالاس – تارتسى بولغان ەمەسى.

لىن جۇڭدۇڭ مەن قۇرلۇش وسپاننىڭ جاسى ۇلايعا كەلە، بىرنەشە شاكىرت تارىبەلەيدى. ۇيغۇر شاكىرتى مەتاي بالاسى ۇزاق جىلدار بويى ناۋقاس بولغاندىقتان، تۇرمىستا تارىىعى قالاتىن. سونمەن لىن جۇڭدۇڭ مەتاي وتباسىنداىملاردى ۋوز اۋلاسىنا كوشىرىپ اكەلدى، ۋبىر داستارقاندا تاماقتانىپ، قۇددى ۋبىر ۋيۇلى جانداي ۋوتتى.

وتانغا سۇيسپەنشىلىك، مەكەنگە سۇيسپەنشىش– لىك، تۇرمىسقا سۇيسپەنشىلىك، كورىشلەرگە سۇ– يسپەنشىلىك، حايۋاناتقارعا مەيىر... ارىنە، وتباسىندا۔ عىلارعا دەگەن سۇيسپەنشىلىك تە بار. سۇيسپەنشىش– لىك حىكاياسىن تارباغاتاي ايماعىنىڭ بارلىق جەىرىنەن كەىزىكتىرۇگە بولادى. لىن ماۋكۇيدىڭ سوزىمەن ايتقاندا، مۇنداي اڭگىمە ”تارباغاتايدا قۇددى اۋا، كۇن نۇرى جانە سۇ سىياقتى ت